kolmküliku-taolise eeslinna ülejäänud asulast ning pöördub siis edelasse. Võrdleme linnakeha mandriga, siis on teda ümbritsevad puierikkad mõisad (Tähtvere, Raadi, Ropka jne.) nagu saared, mis seotud linnaga puiestatud maanteega kui kitsaste maakaeltega.

Linna füsiognoomiline piir on üldiselt selgejooneline, linna loodeservadel aga koguni terav. Siin langeb ta täiesti ühte kuni 1923. a. administratiivse piiriga. Kui läheneda linnale Tähtvere luhalt, avaneb asulast ülihuvitav ristiprofiil. Järsema kirde- kui edelaveeruga ürgoru laialt ja tasaselt lammilt tõusevad esikohal püstlaud-taradega piiratud, väikese hoonestamise ja asustamise ning suure aiastamisega kruntidel aedõued ja ühe- ning kahekordsed, enamasti mustade papp-viilkatustega kahekorstnalised kuni 5 aknaga kollasevõitu või värvimata kastitaolised nelikülik-elamud. Nad koonduvad veega risti ja rööbiti jooksvate tänavate läbi ruudulisteks või jälle püstkülikulisteks hoonetesarjadeks (kvartaliteks). Kevadistest suurvetest uhetud, väikese kaldega kaldlammi iseloom mõjutab siin silmanähtavalt asustamist: elamud ega lisahooned ei tungi jõe äärde, uhtniidu — luha — riba'e, vaid hoiduvad sellest eemale. Siiski tungib suurvesi jõelähedaisse aedadesse ja õuedesse ning täidab keldrid ja paiguti koguni alumised korradki. Oru edelaveerul valitseb A le Coq'i pika korstnaga õllevabriku astangkatusega punasest telliskivist suur liitehitus ja kaugemalt paistab silma Toomimäe puievõrastikust tembistuv varemete otsas asuv kapellitaoline majake (vt. joon. 215). Tagafoonil eraldub linnasüda oma tihedama majastiku ja siit-sealt kõrgemale küündivate üksikute — raekoja ja kirikute tornidega. Linnasüdame poole viivad lammi kõrgenedes kivitamata tänavate sõidu- ja jalgteed. Sügiseti ja kevadeti räpasevõitu tänavate ääres tõusevad vaheldudes kahekordsed ja ülikutega ühekordsed, enamasti kollased, pruunjad või rohekashallid elamud, millede õueküljel tagakojad ning laud-poolviilkatustega lisaehitused. Õuevormilt vahelduvad taga-, vahe- ja avajad keskõued, kuna majasarjade keskel laialduvad ulatuslikud juur- ja puuvilja-aiad. Linnasüdame ja oruveeru poole suureneb kahekordsete elamute arv ja hoonestamistihedus; katusevormi muudavad keerulikumaks uugad ja ülikud, esinevad üksikud segaehitused ning kaob püstlaudkatus. Sellevastu kasvab uuemate elamute suurus, sageneb tõrvapapp- ja plekk-katuste ning nurgapoekeste arv. — Ülejõel kordub lähidalt seesama. Põllu tänava joonel, linna füsiognoomilisel piirdel, esineb võrdlemisi uute elamute vahel tugev protsent täiesti vanu, väikesi, poollagunenud viilulisi püstlaud-, kivi- ja pappkatuseid. Uuemad korterielamud on enamalt jaolt kahekordsed 4 - 8 akna majad, asetatud külgedega tänava äärde. Rida üksteisega rööbikuid tänavaid (Maarja, Puiestee, Tallinna, Meltsiveski tän.) suubub Narva tänavale, mille lähedal ja ääres juba kena kogu kivielamuid ja arhitektooniliselt keerulikumaid ning ühtlasi ilusamaid vorme. Viimaste seas on eraldi mainitavad: puhtgooti stiili suur telliskivist punane Peetri kirik Puiestee ja Narva t. nurgal ning ampiirstiilis sammasesisega ülikooli loomaarsti-teaduskonna instituudi maja Narva t. ääres Meltsiveski ja Tallinna t. vahemikus.